

Σκέψεις για την συνοχή και την συντροφικότητα

του Paul Le Blanc

Πρόσφατες συζητήσεις με ευρωπαίους συντρόφους, τους οποίους γνωρίζω πολλά χρόνια και οι οποίοι έχουν πολλών χρόνων εμπειρία στον αγώνα, ανακίνησαν την επιθυμία μου να μαζέψω κάποιες πολιτικές σκέψεις που στροβιλίζονται από καιρό και εν μέρει τουλάχιστον έχουν δεθεί στο μυαλό μου¹.

Καθώς εργαζόμουν στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια της περιόδου από τα μέσα Ιανουαρίου ως τα μέσα Απριλίου του 2019, ήμουν μακριά από έναν πολιτικό σεισμό και τις μετασεισμικές δονήσεις που έπληξαν την οργάνωσή μου στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Διεθνή Σοσιαλιστική Οργάνωση (International Socialist Organization – ISO). Όσον αφορά συγκεκριμένες πλευρές του σεισμού αυτού και των μετασεισμικών του δονήσεων, έχω μόνο αβέβαιες και τμηματικές κρίσεις να κάνω. Μια επικείμενη διάλυση της ομάδας φαίνεται πιθανή². Αυτό που έχω γράψει δεν είναι σχολιασμός αυτών των πρόσφατων γεγονότων. Εν τούτοις έχουν βαθύνει την επιθυμία μου να μαζέψω αυτές τις σκέψεις μεγαλύτερης εμβέλειας, και να απεικονιστούν σε αυτά που έχω να πω εδώ.

Η ουσία αυτών που στοχεύω συμπεριλαμβάνει διάφορα πράγματα.

- (1) Νιώθω υποχρεωμένος να συνεχίσω τη δουλειά με την οποία ασχολούμαι αρκετό καιρό, την επιδίωξη δηλαδή να προσδιορίσω πλευρές της φύσης της επαναστατικής προσέγγισης, οργάνωσης, και πολιτικής που χρειάζονται σε αυτή τη στιγμή της ιστορίας που βρισκόμαστε.
- (2) Ανησυχώ ότι η διάδοση ελιτίστικων χειρισμών (ακόμα και όταν βασίζονται στις καλύτερες προθέσεις και τις πιο έξυπνες αναλύσεις), που εμφανίζονται σε ποικίλα επαναστατικά όπως και ρεφορμιστικά ρεύματα, έχουν δημιουργήσει συγχύσεις και διαψεύσεις που λειτουργούν ως εμπόδιο που μας αποτρέπει να ασχοληθούμε με τα καθήκοντα που αντιμετωπίζουμε.
- (3) Με στοιχειώνει η πρόκληση που τίθεται του αν η επαναστατική προσέγγιση όντως φέρνει την μαζική επαναστατική συνείδηση και οργανωμένη δύναμη που πολλοί από εμάς επιδιώκουν. Σε μέρη όπως η Βραζιλία και η Ελλάδα, που φάνηκαν σε πολλούς από μας να είναι συναρπαστικές εμπειρίες για πράξη, αποδείχτηκε ότι η επαναστατική υπόσχεση θα κορυφωνόταν σε ταπεινωτική καταστροφή.

Πιστεύω ότι είναι κρίσιμο να παλέψουμε με αυτά και άλλα σχετικά ζητήματα, δεδομένης της φύσης της τωρινής περιόδου. Αντιμετωπίζουμε ζητήματα ζωής και θανάτου, καθώς οι κρίσεις του παγκόσμιου καπιταλισμού φαίνονται να βαθαίνουν και να ωθούν έναν τεράστιο αριθμό ανθρώπων σε μεγαλύτερη δυσχέρεια, αναταραχή, και όλεθρο. Είναι ανοιχτό το ζήτημα αν η κλιματική αλλαγή, στις επερχόμενες δεκαετίες, θα εξελιχθεί σε κάτι όλο και πιο θανατηφόρο για εκατομμύρια ανθρώπους. Η οικονομική ανισότητα και κρίση φαίνεται να εντείνονται –λιτότητα, φτώχεια,

1 Οι φίλοι/ες που άμεσα επηρέασαν την αποκρυστάλλωση του παρόντος σχεδίου των στοχασμών που παρουσιάζονται εδώ συμπεριλαμβάνουν τους/τις; Michael Löwy, Ελένη Βαρίκα, Pierre Rousset, Helen Scott, John Riddell, Joost Kircz, Peter Boyle, Tamas Krausz. Δεν πρέπει να θεωρηθεί, βέβαια, ότι κανείς από αυτούς αναγκαστικά συμφωνεί με όλα όσα λέγονται εδώ.

2 ΥΓ. Στις 2/4/2019 η ISO ανακοίνωσε μέσω του Socialist Worker.org την απόφαση διάλυσης της οργάνωσης και τον τερματισμό της έκδοσης του Socialist Worker. Σύμφωνα με την ανακοίνωσή τους, η απόφαση πάρθηκε στον απόηχο μιας σοβαρής κρίσης που αντιμετώπισε η οργάνωση όταν βγήκαν στην επιφάνεια πληροφορίες για τον ιδιαίτερα κακό τρόπο με τον οποίο χειρίστηκε η ηγεσία της οργάνωσης μια καταγγελία για σεξουαλική κακοποίηση το 2013.

ανεργία και υποαπασχόληση, χαμηλότερα εισοδήματα για όλους εκτός από τους πλούσιους και τους παρατρεχάμενους, υποβάθμιση του επίπεδου και των συνθηκών ζωής, πολλών ειδών επισφάλειες.

Σε αντίδραση, βλέπουμε σε όλον τον κόσμο την άνοδο μιας αντι-ουμανιστικής δεξιάς, ψευδο-λαϊκών αυταρχικών, με ακόμα και χειρότερα στοιχεία να αρχίζουν να κινητοποιούνται για να προσφέρουν τις δικές τους ακόμα πιο τρομακτικές “λύσεις” (με πολλαπλές μισαλλοδοξίες – ρατσισμό, μισογυνισμό, ομοφοβία, και άλλα) απέναντι στα τρομερά προβλήματα που αναδύονται. Ταυτόχρονα, μια βαθιά και μακροχρόνια διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης –με την καλύτερη έννοια– εμφανίζεται με πολλαπλούς τρόπους. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, αυτό αντανακλάται στο κίνημα Occupy, στο κίνημα Black Lives Matter, στην κινητοποίηση εκατομμυρίων γυναικών κατά του Τραμπ, στο κίνημα #Me Too, στο αυξανόμενο κύμα απεργιών όπου οι δάσκαλοι διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο, και την εκπληκτική επίπτωση της εκστρατείας του Μπέρνι Σάντερς, καθώς και την ραγδαία αύξηση των Δημοκρατικών Σοσιαλιστών της Αμερικής (DSP= Democratic Socialists of America) που την συνοδεύει. Τα πράγματα είναι απίστευτα πολύπλοκα, ρευστά, τρομακτικά, ελπιδοφόρα, ..., δεν είναι προκαθορισμένα. Αυτό που κάνουμε ή αποτυγχάνουμε να κάνουμε –ο καθένας και η καθεμία μας– έχει επιπτώσεις. Όλες οι δυναμικές, διαδραστικές κουκίδες της ανθρωπότητας, όλοι και όλες μας, είμαστε μέρος μιας καταπληκτικής εξίσωσης της οποίας η λύση δεν είναι ακόμα σαφής.

Για να μπορέσουμε να βοηθήσουμε να χειριστούμε τέτοιες πραγματικότητες, πρέπει να αντιμετωπίσουμε, και να ξεπεράσουμε, τις μακροχρόνιες κρίσεις που πλήττουν την Αριστερά – δηλαδή εκείνο το τμήμα του πολιτικού φάσματος που εξορισμού είναι υπέρ της εξουσίας του ίδιου του λαού, με ελευθερία και δικαιοσύνη (κοινωνική δικαιοσύνη, οικονομική δικαιοσύνη) για όλους. Και πρέπει να παλέψουμε με το αιώνιο ζήτημα του “**τι να κάνουμε**”. Για πολλούς και πολλές στην επαναστατική αριστερά, υπάρχει η ανάγκη να ξεπεράσουμε τη σύγχυση στην οποία βρισκόμαστε, για να κάνουμε αυτό που χρειάζεται να γίνει. Υπάρχουν πολλά καλά που έχουμε συνεισφέρει, κατά τη διάρκεια των χρόνων, στους αγώνες για τη χειραφέτηση του ανθρώπου, αλλά πρέπει να μάθουμε και από τα όρια και από τις πρόσφατες αποτυχίες, αν είναι να κάνουμε κάτι περισσότερο.

Ο Θεός που απέτυχε – ή μήπως όχι;

Κατά τη διάρκεια των χρόνων, έχω δει κρίσεις, ζηλώματα, καταρρεύσεις, εκρήξεις, και αθόρυβες αποσυνθέσεις πολλών οργανώσεων της αριστεράς. Μερικές φορές, ήμουν μάρτυρας αυτών των πραγμάτων εκ των έσω: Φοιτητές για μια Δημοκρατική Κοινωνία (Students for a Democratic Society, Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (Socialist Workers Party), Σοσιαλιστική Δράση (Socialist Action), Τεταρτοδιεθνιστική Τάση (Fourth Internationalist Tendency– είναι και η μόνη, στον παρόντα κατάλογο, που είχε και την πρόθεση να διαλυθεί την κατάλληλη στιγμή, και το έκανε), Εργατικό Κόμμα (Labor Party) που αναδύθηκε από την πιο δόκιμα ονομαζόμενη οργάνωση που προηγήθηκε Συνήγοροι Εργατικού Κόμματος (Labor Party Advocates), Αλληλεγγύη (Solidarity), Επιτροπές Ανταπόκρισης (Committees of Correspondence), Πράσινο Κόμμα (Green Party)³.

Διάφοροι επικριτές παραθέτουν τη μια ή την άλλη διάλυση ως την αναπόφευκτη συνέπεια της υιοθέτησης ή αποτυχία υιοθέτησης ενός πραγματικά επαναστατικού προγράμματος, της απουσίας ή της παρουσίας συγκεκριμένων οργανωτικών δομών ή πολιτικής γραμμής, της φαυλότητας ορισμένων ηγετών, της απουσίας ή παρουσίας λενινισμού, κτλ. Βλέποντας πίσω σε σχεδόν έξι δεκαετίες εμπειριών, θεωρώ ότι η περιπλοκότητα των συντελεστών δεν μπορεί να ανάγεται σε μια μόνη ή απλή αιτία –οφείλουμε να κοιτάξουμε τις πολλαπλές πτυχές σε κάθε περίπτωση για να κατανοήσουμε τί ακριβώς συνέβη σε κάθε περίπτωση. (Αυτό προσπάθησα να κάνω στα δύο

3 Μερικά από αυτά, φυσικά, εξακολουθούν να υπάρχουν ως κέλυφος ή θραύσματα του εαυτού τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις συνέχισαν σε επινοημένες εκ νέου μορφές, γενικά με νέους και αρκετά διαφορετικούς ηγέτες, αλλά (από ό,τι βλέπω) γενικά χωρίς την προηγούμενη ζωντάνια, αποτελεσματικότητα και εμβέλεια.

κείμενά μου για το SWP στον τόμο *Trotskyism in the United States*, Breitman, Le Blanc και Wald, όπως και στις κριτικές που έγραψα για τα βιβλία των Peter Camejo, Leslie Evans και Barry Sheppard στη συλλογή μου *Left Americana*.) Ταυτόχρονα, έχω δει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά αυτών των εμπειριών.

Συχνά τα μέλη και οι υποστηρικτές τείνουν να εξιδανικεύουν ή ακόμα και να θεοποιούν (ασυνείδητα φυσικά) τη συγκεκριμένη οργάνωση: θα ζει για πάντα, πραγματοποιώντας τον εαυτό της και, σε έναν μελλοντικό θριαμβευτικό χρόνο, θα φέρει στον κόσμο όλα τα Καλά. Αλλά –μιας και αποτελείται από θνητά όντα– καμία οργάνωση δεν μπορεί να ζήσει για πάντα και, για τον ίδιο λόγο, καμία οργάνωση δεν μπορεί να εκφράσει μέσα από τον εαυτό της όλο το Καλό. Οι οργανώσεις **μπορούν**, αν τα μέλη τους λειτουργούν ευφυώς, να συνδράμουν στη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου –αλλά, αν φιλοδοξούν να κάνουν περισσότερα απ’ό,τι είναι δυνατόν, σοβαρά εξασθενητικά αποτελέσματα είναι αναπόφευκτα.

Σχετικά επίσης με αυτή την τάση προς εξιδανίκευση ή θεοποίηση, μέλη της οργάνωσης μπορεί να κάνουν διάφορα λάθη. Το ένα είναι να προσεγγίσει κανείς την οργάνωση άνευ κριτικής, ως μια Αγαπημένη Κοινότητα, μια ομάδα συνάφειας που επιβεβαιώνει την ίδια την Καλοσύνη ή την Ανωτερότητα –και όχι σαν κάτι που μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να πετύχουμε πρακτικούς στόχους στην πραγματική ζωή, οι οποίοι θα συνεισφέρουν πραγματικά σε μια ουσιαστική αλλαγή, και, τελικά, σε έναν καλύτερο κόσμο. Ακόμα ένα λάθος είναι να επιτρέπεται μια αγανακτισμένη ή περιφρονητική ή επιτιμητική στάση προς αυτούς που δεν ακολουθούν την οργάνωση (ιδίως αν είναι σε διαφορετικές, ιδίως ανταγωνιστικές, οργανώσεις).

Συνδεδεμένο με αυτό είναι και η ψευδαίσθηση ότι η οργάνωση οφείλει να κάνει περισσότερα απ’ό,τι μπορεί πράγματι να κάνει –και με αυτό παρασέρνεται σε κάποιου είδους μαγική σκέψη ότι (με άμπρα-κατάμπρα!) με **κάποιον τρόπο**, ή **κάπως** η οργάνωση θα μπορέσει να κάνει Αυτό Που Πρέπει Να Γίνει, για να δημιουργήσει ένα ωραίο (ίσως σοσιαλιστικό) μέλλον, έστω και αν μια αντικειμενική ανάλυση θα αποκάλυπτε ότι τα πραγματικά μέλη της οργάνωσης στερούνται επαρκών πόρων, γνώσεων, ή τεχνογνωσίας, για να το κατορθώσουν. Στην καλύτερη περίπτωση, η οργάνωση μπορεί να είναι κομμάτι μιας διαδικασίας προετοιμασίας συνείδησης, εμπειριών, και συνθηκών, και έτσι να συνδράμει στην συγκέντρωση των μαζικών και ποικίλων δυνάμεων που όντως θα έχουν την ικανότητα να κάνουν αυτό που πρέπει να γίνει. Αυτό θα έπρεπε να απαιτεί να δείχνουμε περισσότερο σεβασμό προς, και να είμαστε διατεθειμένοι να μαθαίνουμε από, όσους/όσες δεν είναι στη δική μας την οργάνωση –και επίσης να αποφεύγονται μη ρεαλιστικές ενέργειες που θα υποσκάψουν το ηθικό των μελών της οργάνωσης και θα τους απομονώσουν, απογοητεύσουν και εξαντλήσουν.

Η ανικανότητα της οργάνωσης να ανταποκριθεί στις εξιδανικευμένες ή θεοποιημένες αντιλήψεις κάποιων μελών μπορεί, σε κρίσιμες στιγμές, να τροφοδοτήσει συναισθήματα προδοσίας, διάψευσης και πικρίας. Αν και τέτοια συναισθήματα συχνά είναι δικαιολογημένα εξαιτίας πράγματι αρνητικών πρακτικών ή πολιτικής γραμμής εντός της οργάνωσης, τέτοιες αρνητικές δυναμικές δεν βρίσκονται μόνο σε οργανώσεις της αριστεράς. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι σχεδόν αδιαχώριστα από την ανθρώπινη ιδιότητα. Παρά ταύτα, τα τραύματα που προκαλούνται είναι μερικές φορές το ίδιο καταστροφικά όσο ήταν και της προηγούμενης εξιδανίκευσης και θεοποίησης, σε σχέση με τις προσδοκίες και τις προσπάθειες να αλλάξουμε τον κόσμο προς το καλύτερο.

Υπάρχουν δύο συμπερασματικές έννοιες που μου προκύπτουν καθώς επιζητώ να συσχετίσω αυτούς τους στοχασμούς με τους αγώνες κατά της καταπίεσης και για μια κοινωνία ελευθερίας και ισότητας.

Η μία είναι ότι, μιας και δεν είναι δυνατόν καμία από τις υπάρχουσες οργανώσεις σήμερα να είναι η δύναμη που χρειαζόμαστε για να ηγηθεί του αγώνα για μια τέτοια κοινωνία, είναι κρίσιμο να

καταπολεμήσουμε την εξιδανίκευση και την θεοποίηση οποιασδήποτε οργάνωσης στην Αριστερά. Οφείλουμε να δούμε τις τωρινές μας οργανώσεις ως μέρος μιας διαδικασίας: η κάθε οργάνωση ίσως έχει δυνατά σημεία, αλλά επίσης έχει και όρια και κάποια στιγμή θα πρέπει να πάψει να υπάρχει, τροφοδοτώντας την μελλοντική, πλουσιότερη, μαζικότερη οργάνωση που χρειαζόμαστε.

Η δεύτερη συμπερασματική έννοια είναι ότι οργανωτικά λάθη, απογοητεύσεις, ή αποτυχίες δεν πρέπει απλώς να ανάγονται σε ζητήματα ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ηθικής, τραγωδίας ή κωμωδίας. Ίσως έχουν και τέτοιες διαστάσεις, αλλά έχουν επίσης και μια ουσιαστική και πρακτική σχέση κατεξοχήν με την πολιτική, τα οικονομικά, και την ανθρώπινη επιβίωση. Ανεξάρτητα από την τύχη της μιας ή της άλλης οργάνωσης που υπάρχει σήμερα, πρέπει να μοχθήσουμε για να μάθουμε από τις εμπειρίες μας και να οικοδομήσουμε πάνω σε αυτές με τρόπο που να είναι πραγματικά, ειλικρινά, πρακτικά, μια ώθηση του αγώνα για χειραφέτηση.

Αυτός ο αγώνας για χειραφέτηση κάποτε περιγράφηκε από τον νεαρό Καρλ Μαρξ ως αυτός που ανατρέπει τις ίδιες τις συνθήκες που καθιστούν τους ανθρώπους καταπιεσμένους, φθαρμένους, πληγωμένους, που εμποδίζονται από το να πραγματοποιούν όλα όσα θαυμαστά εμπεριέχουν ως ελεύθερα (αυτοδιαχειριζόμενα) και δημιουργικά όντα μιας γνήσιας κοινωνίας. Αυτή η προσδοκία κάποιες φορές περιορίζεται από τις πολλαπλές ταυτότητες αυτών που αποτελούν το πλούσιο μωσαϊκό της ανθρωπότητας και συρρικνώνεται σε μια προτίμηση για μία πολύ αφηρημένη, εξιδανικευμένη ή θεοποιημένη αντίληψη μιας μόνο από αυτές τις ταυτότητες (μιας απολύτως κρίσιμης, βέβαια) –αυτή της **τάξης**, με ιδιαίτερη αναφορά σε αυτό που η καπιταλιστική κοινωνία μετατρέπει τη μεγάλη πλειοψηφία, την εργατική τάξη. Αυτό το μπέρδεμα, επίσης, πρέπει να ξεγίνει, έτσι ώστε να μπορέσουμε να βγάλουμε νόημα για το τι πρέπει να γίνει (ή, λιγότερο επιτακτικά, για το τί χρειάζεται να κάνουμε).

Η θαυμαστή, συνηθισμένη, πολύπλευρη, πραγματική εργατική τάξη – όλοι μας

Είναι πιθανόν (και σε ορισμένα σοσιαλιστικά, κομμουνιστικά, αναρχοσυνδικαλιστικά ρεύματα, είναι συνηθισμένο) η εργατική τάξη να εξανιδανικεύεται και να θεοποιείται. Αυτό μπορεί να γίνει τεράστιο εμπόδιο για τους επαναστάτες που θέλουν να ξεπεράσουν τις πολλαπλές μορφές εκμετάλλευσης –το να συλλαμβάνονται οι άνθρωποι ως ωραιοποιημένες αφαιρέσεις και όχι ως πραγματικοί άνθρωποι.

Οι πραγματικοί άνθρωποι έχουν διάφορες ηλικίες και πολιτισμικές προτιμήσεις, διαφορετικά φύλα και σεξουαλικούς προσανατολισμούς, διαφορετικές μεροληψίες και προκαταλήψεις, διαφορετικά επίπεδα γνώσεων και επίγνωσης, ποικίλες νευρώσεις και άλλα διανοητικά ή συναισθηματικά προβλήματα, αποκλίνουσες αντιλήψεις σε πολλαπλά ζητήματα, και άλλα. Όλα αυτά ισχύουν και για την εργατική τάξη, δεδομένου ότι αποτελείται από πραγματικούς ανθρώπους.

Η κλασικός ορισμός της εργατικής τάξης είναι: όλοι αυτοί που βγάζουν τα προς το ζην (παίρνουν τόσα χρήματα όσα τους επιτρέπουν να ικανοποιήσουν τις βασικές τους ανάγκες και ίσως και κάποια περίσσια πράγματα) με το να πουλάνε την **ικανότητά τους προς εργασία** (την **εργατική τους δύναμη**) σε έναν εργοδότη. Αυτή την εργατική δύναμη, ο εργοδότης τη χρησιμοποιεί ως πραγματική εργασία που παράγει τον πλούτο, ο οποίος εν μέρει δίνεται στους εργάτες (συνήθως όσο λιγότερο γίνεται) με το υπόλοιπο από αυτόν τον πλούτο που δημιουργείται από την εργασία να πηγαίνει στον εργοδότη. Στις πρώτες δεκαετίες της Βιομηχανικής Επανάστασης, στην πατριαρχική και καπιταλιστική Ευρώπη, συχνά οι άντρες θεωρούνταν ως “πραγματικοί” εργάτες (αν και πολλές γυναίκες εργάζονταν), και οι εργάτες στα εργοστάσια θεωρούνταν ως η “πραγματική” εργατική τάξη. Αλλά άντρες, γυναίκες και πολλά, πολλά παιδιά επίσης ήταν μέρος της εργατικής τάξης όπως την ορίσαμε, και αυτή ήταν η περίπτωση ανεξάρτητα από το αν παρήγαγαν αγαθά ή υπηρεσίες, και ανεξάρτητα από τις συγκεκριμένες μορφές των επαγγελματιών ή τις διαφορές στις δεξιότητες, στα

επίπεδα εισοδήματος, στα είδη επαγγελματικής υπερηφάνειας, κτλ.

Ως τάξη, η τεράστια συλλογικότητα ανθρώπων που μόλις περιγράφηκε καταπιέζεται και υφίσταται εκμετάλλευση για τον πλουτισμό της μικρής και ισχυρής μειοψηφίας που κατέχει και ελέγχει την οικονομία μας. Αλλά υπάρχουν ισχυρές και τρομερές μορφές καταπίεσης που επηρεάζουν –με πολλαπλούς τρόπους– τους ανθρώπους δια μέσου των μη ταξικών ταυτοτήτων, όπως η φυλή, η εθνικότητα, το φύλο, η σεξουαλικότητα, η θρησκεία, η ηλικία, διακριτά σωματικά χαρακτηριστικά, και άλλα. Το να αντιμαχόμαστε όλες αυτές τις καταπιέσεις όχι μόνο οφείλει να είναι στο κέντρο όλων όσων οι ακτιβιστές κάνουν στον αγώνα για την ανθρώπινη χειραφέτηση, αλλά επιπλέον και η σχέση μεταξύ των διάφορων μορφών καταπίεσης, και των αγώνων εναντίον τους, πρέπει να κατανοηθεί.

Ιδιαίτερα, ο **ταξικός αγώνας** πρέπει να θεωρείται ότι συνεπάγεται έναν αποφασιστικό, δημιουργικό, ανυποχώρητο αγώνα εναντίον όλων των μορφών καταπίεσης. *“Η εργατική ταξική συνείδηση δεν μπορεί να είναι γνήσια πολιτική συνείδηση αν οι εργάτες δεν εκπαιδεύονται να ανταπαντήσουν σε όλες τις περιπτώσεις τυραννίας, καταπίεσης, βίας και κακοποίησης, ανεξάρτητα από την τάξη που πλήττειται”*, τόνιζε κάποτε ο Λένιν. Προσδιόρισε ότι αυτό συμπεριλαμβάνει την καταπίεση σε σχέση με την ελευθερία λόγου και έκφρασης, την πολιτισμική ελευθερία, τα δικαιώματα θρησκευτικών μειοψηφιών, τα δικαιώματα φυλετικών και εθνικών ομάδων, τα δικαιώματα των γυναικών, των στρατιωτών, των φοιτητών, και των χωρικών. Επιχειρηματολόγησε ότι τέτοια καταπίεση πρέπει να θεωρείται από τον εργάτη (εδώ ενδεχομένως ο Λένιν αναφερόταν σε άρρενες εργάτες) ότι προέρχεται από *“εκείνες τις ίδιες σκοτεινές δυνάμεις που τον καταπιέζουν και τον συνθλίβουν σε κάθε βήμα της ζωής του”*. Ο επαναστάτης πρέπει να αποτελεί ο ίδιος *“βήμα για τους ανθρώπους, να είναι σε θέση να αντιδρά σε κάθε έκφανση τυραννίας και καταπίεσης, ανεξάρτητα από το πού εμφανίζεται, ανεξάρτητα από το στρώμα ή την τάξη των ανθρώπων που πλήττει”*.

Όσο καλός και να ήταν ο Λένιν, είχε τα όριά του –από τα οποία είναι και ότι ήταν θνητό ανθρώπινο ον που ποτέ δεν είτε την τελευταία λέξη για οτιδήποτε. Ένας εντυπωσιακός αριθμός ατόμων έχουν ασχοληθεί με αυτά και σχετικά ζητήματα κατά τη διάρκεια των χρόνων, και η επίγνωσή τους είναι ουσιώδης για όσους επιζητούν να προωθήσουν τον αγώνα για την ανθρώπινη χειραφέτηση. (Ανάμεσα σε αυτούς που με έχουν επηρεάσει, σε λογοτεχνικά έργα, σε επιστημονικά έργα, ή και τα δύο, είναι: οι Simone de Beauvoir, Doris Lessing, Rita Mae Brown, James Baldwin, C.L.R. James, Malcolm X, Martin Luther King, Jr., Ella Baker, Sheila Rowbotham, Alexandra Kollontai. Υπάρχουν και πολλοί άλλοι.)

Επίσης άξιο σκέψης, από αυτή την άποψη, είναι τα σχόλια κάποιου που γνώριζα προσωπικά, και που έγινε ένας από τους μέντορές μου –ένας έμπειρος διανοούμενος της εργατικής τάξης, ο George Breitman, ο οποίος έθεσε το ζήτημα με αυτόν τον τρόπο πριν από μισό αιώνα:

Η ριζοσπαστικοποίηση του εργάτη μπορεί να ξεκινήσει εκτός δουλειάς όπως και εντός. Μπορεί να ξεκινήσει από το γεγονός ότι είναι γυναίκα ή άντρας, ότι είναι μαύρος ή Τσικάνο ή μέλος μιας άλλης καταπιεσμένης μειονότητας ή και λευκός, ότι είναι πατέρας ή μητέρα κάποιου που καλείται να υπηρετήσει στο στρατό, ότι είναι νέος ή μέσης ηλικίας ή έτοιμος να συνταξιοδοτηθεί. Αν κατανοήσουμε το γεγονός ότι η εργατική τάξη διαστρωματώνεται και διαιρείται με πολλούς τρόπους –οι καπιταλιστές το προτιμούν έτσι– τότε θα μπορούσαμε καλύτερα να καταλάβουμε πώς η ριζοσπαστικοποίηση θα αναπτυχθεί ανάμεσα σε εργάτες και πώς να παρεμβαίνουμε πιο αποτελεσματικά. Αυτοί που δεν έχουν ήδη πάρει σημαντικά μαθήματα από τη ριζοσπαστικοποίηση των καταπιεσμένων μειονοτήτων, της νεολαίας και των γυναικών καλά θα ήταν να βιαστούν να τα μάθουν, γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι που αυτές οι ριζοσπαστικοποιήσεις αφορούν είναι εργάτες ή εργάτριες ή προέρχονται από οικογένειες της εργατικής τάξης.

Η ένταξη τέτοιων θεωρήσεων όπως αυτών στον τρόπο σκέψης μας, και στον πυρήνα της πολιτικής μας συλλογικότητας ή οργάνωσης, είναι απαραίτητη, πιστεύω, για όποιον ειλικρινά θέλει να δει μια

επανάσταση. Όμως απλώς το να το κάνουμε αυτό δεν θα φέρει, από μόνο του, την επανάσταση. Και αυτό οδηγεί σε περαιτέρω σκέψεις.

Φιλοδοξίες και πραγματικότητες

“Λες ότι θέλεις επανάσταση”, τραγούδαγαν οι Μπήτλς το 1968. “Λοιπόν, ξέρεις, όλοι θα θέλαμε να αλλάξουμε τον κόσμο”. Το **τι είδους αλλαγή** ήταν αυτό στο οποίο εστίαζαν οι επαναστάτες εδώ και πολλές γενεές. Λέγεται ότι ο Σπάρτακος το προσδιόριζε ως “έναν κόσμο χωρίς σκλάβους”. Λέγεται ότι ο Ιησούς πρόβαλλε τη Βασιλεία του Θεού ως κάτι που θα υπήρχε “στη γη όπως είναι και στον ουρανό” -που σήμαινε ότι όλοι/ες θα ήταν ίσοι μπροστά από τον Δημιουργό τους, ζώντας σε αδερφοσύνη, με όλα τα πράγματα κοινά, κινούμενοι από το Χρυσό Κανόνα που ορίζει ότι ο κάθε άνθρωπος να φέρεται στους άλλους όπως θα ήθελε να του φέρονται. Σχεδιαστές, υπερασπιστές και συμμετέχοντες σε διάφορα ουτοπικά σχέδια σε πιο πρόσφατους αιώνες ενίοτε πρόβαλλαν πολύ λεπτομερή σχέδια που απεικόνιζαν –με τον έναν ή τον άλλο τρόπο– τα διακριτά τους κοινοτικά ιδανικά και φιλοδοξίες.

Ο Μαρξ πρόσθεσε τρία επιτακτικά ρεαλιστικές έννοιες στο μείγμα:

- 1) η πραγματική πιθανότητα αυτής της ποθούμενης συνεργατικής κοινοπολιτείας θα πρέπει να είναι γειωμένο σε μια σοβαρή, πειθαρχημένη κατανόηση της πραγματικότητας του παρόντος και σε μια κατανόηση της ιστορίας (κοινωνικές επιστήμες),
- 2) η δυναμική του καπιταλισμού, παρά την εγγενή της καταστροφικότητα, έχει δημιουργήσει τεχνολογικές δυνατότητες που παρέχουν τις υλικές συνθήκες για μια κοινωνία των ελεύθερων και ίσων, με τις οποίες όλοι μπορούν να πραγματοποιήσουν την ανθρώπινη δυνατότητα για ελευθερία, δημιουργικό μόχθο, και γνήσια κοινωνία, και
- 3) η δυναμική του καπιταλισμού έχει επίσης δημιουργήσει μια πολύπλοκη αλλά πράγματι εντυπωσιακή δύναμη, όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένη, από πλειοψηφίες της εργατικής τάξης (αυτοί των οποίων η εργασία συλλογικά δημιουργεί τον πλούτο –αγαθά και υπηρεσίες– από τα οποία η κοινωνία επιβιώνει), πλειοψηφίες που έχουν την δυνατότητα, αν οι τεράστιοι αριθμοί τους συσπειρωθούν μέσα από συνειδητότητα και οργάνωση, να δημιουργήσουν έναν νέο και καλύτερο κόσμο.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ έξοχα τόνισε τις απαραίτητες πλευρές αυτής της ρεαλιστικής άποψης, ιδίως σε σχέση με μια αντιπαράθεση που προέκυψε ανάμεσα σε σοσιαλιστές επηρεασμένους από τον μαρξισμό. Μερικοί από τους συντρόφους της επιχειρηματολόγησαν για το ότι θα μπορούσε να επιφέρει το ποθούμενο μέλλον μόνο μια επαναστατική κινητοποίηση της εργατικής τάξης για την ανατροπή της υπάρχουσας καπιταλιστικής τάξης και τη δημιουργία μιας εργατικής δημοκρατίας για την σοσιαλιστική ανοικοδόμηση της κοινωνίας. Άλλοι επέμεναν ότι αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί βαθμιαία, με την συσσώρευση μεταρρυθμίσεων (που εν μέρει θα εξασφαλιζόνταν με συμβιβασμούς με φιλελεύθερους που ήταν υπέρ των καπιταλιστών) μετασχηματίζοντας, με την πάροδο του χρόνου, έναν προβληματικό καπιταλισμό σε έναν αρμονικό σοσιαλισμό. Τέτοιες διαφορές εξακολουθούν να εκφράζονται σήμερα –ακόμα και σε αυτό που θεωρείται μακράν η μεγαλύτερη σοσιαλιστική οργάνωση στις Ηνωμένες Πολιτείες, τους Δημοκράτες Σοσιαλιστές της Αμερικής.

Η Λούξεμπουργκ επέμενε ότι είναι ανόητο να πιστεύει κανείς ότι θα μπορούσε απλώς να διαλέξει διαφορετικούς δρόμους προς τον σοσιαλισμό –ο ένας γρηγορότερος, πιο ριζοσπαστικός (αλλά πιο πολύπλοκος, αν και πιο πικάντικος) δρόμος, ο άλλος πιο αργός, πιο μετριοπαθής (πιο ήπιος αλλά λιγότερο ριψοκίνδυνος) δρόμος, θαρρείς και διάλεγε απλά ή πικάντικα λουκάνικα στην αγορά. Οι πραγματικότητες του καπιταλισμού καθιστούν αδύνατο με συμβιβασμούς να τον εξαφανίσεις –η προσπάθεια θα συνεπαγόταν μια εμπλοκή με και προσαρμογή στον καπιταλισμό, με μια τελική

διάβρωση και διαφθορά των ρεφορμιστικών κεκτημένων. Ο “ήπιος” δρόμος δεν θα μπορούσε τελικά να οδηγήσει στο σοσιαλισμό, αλλά μόνο σε έναν τμηματικά (και προσωρινά) “μεταρρυθμισμένο” καπιταλισμό.

Οι υποκείμενες αιτίες που καθιστούν τον ρεφορμιστικό δρόμο για τον σοσιαλισμό εντελώς μη ρεαλιστικό πηγάζουν από τον απίστευτο δυναμισμό και την αμείλικτα καταστροφική δυναμική του καπιταλισμού. Η Λούξεμπουργκ το εξερεύνησε στο κλασικό της έργο *Η Συσσώρευση του Κεφαλαίου* (μια αναντικατάστατη συνεισφορά, όποιες και να είναι οι ατέλειές του). Αυτό το κείμενο επίσης αμφισβητεί, κατά τη γνώμη μου, την αντίληψη ότι **οποιοδήποτε** συνειδητό άτομο έχει το περιθώριο απλώς να αποσυρθεί από τον πολιτικό ακτιβισμό, να ασχοληθεί με ενδιαφέροντα χόμπι και τον δικό του μικρό κήπο, και να αφήσει τα προβλήματα του κόσμου να ξεδιπλωθούν όπως τύχει. Για ταγμένους πολιτικούς ακτιβιστές, τέτοιες πραγματικότητες εντείνουν την πρόκληση **–τι να κάνουμε;**

Συλλογικότητες και στελέχη

Πολλά συνθήματα από παλαιότερα κινήματα και αγώνες εξακολουθούν να είναι επίκαιρα: ένα πλήγμα σε κάποιον από μας είναι πλήγμα σε όλους, η ισχύς εν τη ενώσει, κτλ. Η κατανόηση –μέσα από την πολιτική τους ζωή– τέτοιων μορφών όπως οι Λούξεμπουργκ, Λένιν, Τρότσκι, Γκράμσι, Τσέκιν, και πολλών άλλων εμβαθύνει σε αυτές τις στοιχειώδεις έννοιες. Δεν θα έρθει από μόνος του κανένας αναπόφευκτος θρίαμβος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ελευθερίας, της δημιουργικότητας, της κοινωνικότητας, ενός καλύτερου μέλλοντος. Τέτοια πράγματα πρέπει να κατακτηθούν με αγώνες, και πρέπει να κατακτηθούν με αγώνες ενάντια σε καταπιεστικές και εκμεταλλευτικές ελίτ που είναι ισχυρές και καλά οργανωμένες, με τεράστιους πόρους. Αυτά μπορούν να ξεπεραστούν μόνο με τη δύναμη της πλειοψηφίας, αλλά μόνο αν αυτή η πλειοψηφία έχει την απαραίτητη συνείδηση και έναν μεγάλο βαθμό οργάνωσης.

Προφανώς, ο κάθε άνθρωπος που είναι μέρος της “πλειοψηφίας” δεν έχει τις ίδιες σκέψεις και αξίες. Κάποιοι έλκονται από διάφορες μορφές μισαλλοδοξίας και/ή φόβο και/ή παθητικότητα και/ή υποτακτικότητα, κτλ. Μόνο ένα τμήμα –ένα στρώμα– της πλειοψηφικής εργατικής τάξης προσανατολίζεται αυτή τη στιγμή προς μια επαναστατική ταξική συνείδηση, μια δέσμευση εναντίον όλων των μορφών καταπίεσης, και τη βούληση αγώνα για έναν καλύτερο κόσμο. Εντός αυτού του στρώματος, υπάρχουν κάποιοι που έχουν αναπτύξει ικανότητες στους συγκεκριμένους αγώνες, στο να αναλύουν τί είναι αυτό που πραγματικά συμβαίνει και στο να διεξάγουν αποτελεσματικούς αγώνες. Οι αναρχοσυνδικαλιστές αναφέρονται σε αυτό ως τη “**μαχητική μειοψηφία**”, και μια τέτοια μειοψηφία μερικές φορές έχει καταφέρει να προσφέρει ηγεσία σε μεγάλους αγώνες που κατέληξαν σε νίκες. Πολλοί από αυτούς που είναι διατεθειμένοι να διαβάσουν ένα κείμενο όπως το παρόν ανήκουν σε αυτό το **πλατύ πρωτοποριακό στρώμα** της εργατικής τάξης.

Από όσα ελέχθησαν ως τώρα, γίνεται σαφές ότι αυτό το πρωτοποριακό στρώμα ή η μαχητική μειοψηφία δεν πρέπει να υποκαθιστά την πλειοψηφία (και κατά μείζονα λόγο να ισχυρίζεται με αλαζονεία ότι **είναι** η πλειοψηφία). Αντίθετα, πρέπει να προσπαθήσει να κερδίσει όλο και περισσότερα άτομα, όλο και πιο πολλούς, από την πλειοψηφία, σε μορφές συνείδησης και δράσης μέσω των οποίων και αυτοί είτε θα γίνουν μέρος του πρωτοποριακού στρώματος είτε και, έστω, θα ενισχύουν με όλο περισσότερο συνειδητούς και ενεργούς υποστηρικτές αυτό για το οποίο παλεύει αυτό το στρώμα –δηλαδή, κατά όλων των μορφών καταπίεσης, και για έναν κόσμο όπου η ελεύθερη ανάπτυξη του καθενός και της καθεμιάς θα γίνει η συνθήκη για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων.

Όπως ολόκληρη η εργατική τάξη ή ολόκληρη η πλειοψηφία του πληθυσμού δεν συνδέεται μεταξύ της τηλεπαθητικά, δεν έχουν όλοι τις ίδιες σκέψεις και αυτόματα να είναι διατεθειμένοι να

εκτελούν τις ίδιες δράσεις, έτσι και αυτοί που είναι μέρος της πρωτοπορίας δεν έχουν τις ίδιες σκέψεις, την ίδια κατανόηση, ακόμα και για τις συγκεκριμένες επιλογές, στο τι να κάνουμε τώρα. Για να είναι αποτελεσματικά, τα άτομα που αποτελούν τμήμα αυτού του στρώματος πρέπει να ενωθούν για να συγκεντρώσουν την ενέργειά τους, τις ιδέες, τους πόρους, τις εκτιμήσεις και τις δεσμεύσεις τους. Χωρίς την ανάπτυξη μιας τέτοιας συνεργασίας στη σκέψη και στη δράση, χωρίς μια πολιτική συλλογικότητα (στην πραγματικότητα, μια δικτύωση από συλλογικότητες), δεν μπορούν να υπάρξουν αποτελεσματικά σχέδια δράσης που να μπορέσουν να υλοποιηθούν για να αλλάξει ο κόσμος.

Τέτοιες συλλογικότητες δεν μπορούν να συντηρηθούν, δεν μπορούν να μεγαλώσουν, δεν μπορούν να υλοποιήσουν το πλατύ φάσμα των επιμορφωτικών και πρακτικών πολιτικών δράσεων χωρίς άτομα που να έχουν αναπτύξει την ικανότητα να τα πραγματοποιήσουν. Η λέξη **στέλεχος** έχει χρησιμοποιηθεί ως προσδιορισμός για τέτοια άτομα.

Ένα τέτοιο άτομο έχει αναπτύξει το διαδραστικό μείγμα γνώσης, κατανόησης, εμπειρίας, και ικανοτήτων για να κάνει αυτά που πρέπει να γίνουν.

- Πώς οργανώνει κανείς μια συνάντηση που να είναι συνεκτική και δημοκρατική και αποτελεσματική και να έχει και καλά πρακτικά αποτελέσματα; Πώς κατορθώνονται τα καλά αυτά πολιτικά αποτελέσματα, και πώς μπορούν να βοηθηθούν οι διάφοροι σύντροφοι για να εξασφαλιστεί η πραγματοποίησή τους; Πώς μπορεί μια συγκεκριμένη συλλογικότητα να στηριχτεί έτσι ώστε να εξασφαλίσει την ανάπτυξη και την αποτελεσματικότητα των διάφορων συντρόφων και της συλλογικότητας ως συνόλου;
- Πώς να εκτιμήσει κανείς μια πραγματική κατάσταση στην κοινότητα ή στον εργασιακό χώρο, πώς να εντοπίσει τί είδους πράγματα πρέπει να γίνουν, και πώς να διαλέξει τον τρόπο για να γίνουν αυτά, έτσι ώστε να υλοποιηθεί ένας στόχος; Πώς οργανώνει κανείς ένα επιμορφωτικό φόρουμ, μια περιφρούρηση απεργίας, μια απεργία, μια συγκέντρωση, μια μαζική διαδήλωση, μια εκλογική εκστρατεία, έναν αγώνα για κάποια συγκεκριμένη μεταρρύθμιση, κτλ;
- Τί μπορούμε να μάθουμε από άλλους αγώνες, σε άλλες εποχές, από άλλα μέρη, που να μας βοηθήσουν για να είμαστε δυνατοί και αποτελεσματικοί στους δικούς μας αγώνες; Πώς μπορούν αυτά να εφαρμοστούν στις δικές μας συγκεκριμένες καταστάσεις;

Δεν μπορεί ο καθένας να απαντήσει σε τέτοια ερωτήματα –αλλά ένα στέλεχος είναι κάποιος που θα μπορούσε να απαντήσει σε ορισμένα από αυτά, και θα μπορούσε να συμβάλει σε μια συνεργασία που να προχωρήσει πιο πέρα τις απαντήσεις και να τις δοκιμάσει στην πρακτική δράση. Ένα στέλεχος είναι κάποιος που μπορεί να βοηθήσει τη συλλογικότητα να είναι αυτό που πρέπει να είναι, να βοηθήσει άλλους να δουν την ανάγκη να γίνουν οι ίδιοι μέρος της συλλογικότητας, και να βοηθήσει τα μέλη της συλλογικότητας (ακόμα και άτομα που δεν είναι μέλη της συλλογικότητας) να γίνουν στελέχη με την έννοια που προτείνεται εδώ.

Με την αύξηση των στελεχών, με όλο και περισσότερους να αναπτύσσονται ως στελέχη, θα μπορέσουμε να δούμε την ανάπτυξη ενός μαζικού κινήματος που θα είναι ικανό να είναι αποτελεσματικό στη μάχη κατά όλων των μορφών καταπίεσης, και να ανοίγει δρόμους στον αγώνα για έναν καλύτερο κόσμο των ελεύθερων και ίσων.

Καθώς αναζητούμε να πραγματοποιήσουμε τέτοιους στόχους, αναγκαστικά φτάνουμε σε πρόσθετες και αλληλοσυνδεόμενες σκέψεις -για δομές και στρατηγικές.

Δημοκρατικές και επαναστατικές δομές

Υπάρχουν δύο θεμελιώδη ζητήματα που πρέπει να απασχολούν τους επαναστάτες ακτιβιστές. Το

ένα αφορά τις οργανωτικές και πολιτικές μορφές μέσα από τις οποίες δομούμε τις συλλογικές μας προσπάθειες. Το άλλο αφορά τον καθεαυτό σκοπό της οργάνωσης: να φτάσουμε από το “εδώ” της σημερινής πραγματικότητας στο “εκεί” των προσδοκώμενων σοσιαλιστικών στόχων μας - **στρατηγική** είναι ο όρος που συχνά χρησιμοποιείται για να αναφερθούμε σε αυτή τη συγκεκριμένη και πρακτική πορεία. Όπως έχει ήδη προταθεί, φαίνεται ότι η αποτελεσματική προσέγγιση στην ανάπτυξη αμφοτέρων πρέπει να είναι δημοκρατική και επαναστατική.

Εστιάζοντας προς στιγμή στο ζήτημα των οργανωτικών δομών, έχω την εντύπωση ότι ο παλαιός και κατακρινόμενος και ενίοτε και τερατωδώς διαστρεβλωμένος όρος **δημοκρατικός συγκεντρωτισμός** εξακολουθεί να έχει πολύ νόημα. Είμαι απολύτως αντίθετος με την ερμηνεία “ακολουθώ τον αρχηγό” που μας λέει ότι κάποια κεντρική αρχή (ο σοφός ηγέτης, τα κορυφαία στελέχη, η κεντρική επιτροπή, ή ο,τιδήποτε) πρέπει να είναι το μυαλό που κάνει τη διανοητική εργασία και δίνει τις διαταγές –και στη συνέχεια πρέπει “δημοκρατικά” όλοι μας να το συζητήσουμε και μετά να το διεκπεραιώσουμε ως πειθαρχημένα στρατιωτάκια. Αυτό είναι το αντίθετο από τον πραγματικό δημοκρατικό συγκεντρωτισμό στον οποίο πιστεύω –είναι ένας κάλπικος “λενινισμός” που σχετίζεται με επιτηδευμένα καραγκιοζιλίκια και την οργάνωση να αποτυγχάνει οικτρά (για να παραφράσω τον Λένιν -“Ο Αριστερισμός, Παιδική Αρρώστια του Κομμουνισμού”).

Ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός δεν ήταν ακριβώς το χαρακτηριστικό στοιχείο του λενινισμού όπως το θεωρούν πολλοί. Η χρήση του όρου ξεκινάει ήδη από το κίνημα των γερμανών εργατών της δεκαετίας του 1870, και φαίνεται να εισήχθη με θετικό πρόσημο στο Ρώσικο Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα γύρω στο 1905 από την μενσεβίκικη φράξια, αν και οι μπολσεβίκοι το υιοθέτησαν επίσης. Μου φαίνεται ότι σημαίνει μια δημοκρατική κοινή λογική για όποια σοβαρή οργάνωση, ενώ ταυτόχρονα και η εφαρμογή του αναγκαστικά συνεπάγεται και μια εύλογη ελαστικότητα.

Αν η οργάνωση κάνει μια ολοκληρωμένη, δημοκρατική συζήτηση όσον αφορά τις **δράσεις που θα αναληφθούν** και πάρει μια απόφαση (που ορίζεται από την πλειοψηφική ψήφο) –τότε η οργάνωση **υλοποιεί** την απόφαση που αποφασίστηκε δημοκρατικά. Αν η απόφαση είναι να στηριχθεί μια απεργιακή δράση, ή μια αντιπολεμική δράση, ή μια αντιρατσιστική δράση, τότε κανένας σύντροφος δεν πρέπει να ενεργήσει κατά της δράσης αυτής. Από την άλλη, αν η πλειοψηφία των συντρόφων στην οργάνωση έχει μια συγκεκριμένη θέση σχετικά με ένα φιλοσοφικό ζήτημα, ή μια ειδική κατανόηση της ιστορίας, ή μια συγκεκριμένη πολιτική ανάλυση, δεν υπάρχει κανένας λόγος οι διαφωνούντες σύντροφοι να μην μπορούν να δηλώνουν ανοικτά, δημόσια, τις δικές τους απόψεις, αν έχουν. Ούτε τους απαγορεύεται να εκφράζουν διαφωνίες με την ηγεσία ή με πλειοψηφικές αποφάσεις σε άλλα ζητήματα επίσης, ακόμα και δημόσια. Αλλά, αν η συλλογικότητα αποφασίσει να **κάνει** ένα πράγμα, δεν είναι αποδεκτό τα διαφωνούντα μέλη να κάνουν απλώς το αντίθετο. Μόνο σε ζητήματα που αφορούν βασικές επαναστατικές αρχές είναι θεμιτό να σπάσεις την πειθαρχία (και ο ίδιος ο Λένιν το έκανε αυτό σε συγκεκριμένες κρίσιμες στιγμές) –αλλά αυτό είναι γενικά ένδειξη ότι μπορεί να επίκειται μια πολιτική διάσπαση.

Με αυτόν τον τρόπο λειτουργίας συνδέεται και η αρχή της εκλογής στο πώς επιλέγονται οι ηγέτες (χωρίς υποχρεωτικά ψηφοδέλτια που να έχουν επιλεγεί από “απερχόμενες”, και στην πραγματικότητα αυτοαναπαραγόμενες, ηγεσίες). Ολοκληρωμένες συζητήσεις με κριτική σκέψη πρέπει να γίνονται πριν από εθνικά συνέδρια δημοκρατικά εκλεγμένων αντιπροσώπων, όπου οι βασικές αποφάσεις παίρνονται και οι ηγέτες επιλέγονται. Όργανα ηγεσίας, εκλεγμένα σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, είναι υπόλογα στα μέλη και μπορούν να αντικατασταθούν από αυτά.

Η γνώσεις, οι εμπειρίες και η ενέργεια όλων των μελών χρειάζονται από την οργανωτική συλλογικότητα. Τα μέλη, ατομικά, πρέπει να διαπνέονται από την αίσθηση ότι αυτή η οργάνωση είναι **δική τους**, συλλογικά, και από την κατανόηση ότι ο κάθε σύντροφος κάνει τη διαφορά. Αυτό ενισχύεται όταν οι αποφάσεις παίρνονται συλλογικά και δοκιμάζεται η απόφαση στην πράξη, στη

δράση, επίσης συλλογικά.

Ο δημοκρατικός αυτός τρόπος λειτουργίας πρέπει, σε συνθήκες καταστολής, φυσικά να τροποποιείται, έτσι ώστε να βοηθήσει την προστασία των μελών και στην απόκρουση των δυνάμεων της καταστολής. Αυτό ισχύει σε οργανώσεις που υποχρεώνονται από άγριες δικτατορίες να δουλεύουν σε συνθήκες παρανομίας, και σε αυτές που ξεκινούν ένοπλο αγώνα. Αλλά τέτοιες περιοριστικές οργανωτικές πολιτικές (προβληματικές ακόμα και όταν είναι αναγκαίες) έχουν προκύψει επίσης σε συνθήκες μικρότερης καταστολής. Η χρήση μέτρων “ασφαλείας” που καταργούν τη διαφάνεια και την υποχρέωση λογοδοσίας πρέπει να αποφεύγονται όσο είναι δυνατόν.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι η απουσία ανοίγματος, διαφάνειας και δημοκρατικής λογοδοσίας μπορεί να καταλήξει σε αυτοτραυματισμούς, εσωτερικές καταχρήσεις, και θυματοποίηση κάποιων συντρόφων από ισχυρούς αλλά αποπροσανατολισμένους συντρόφους. Η οργανωτική μυστικότητα παρέχει ενισχυμένες ευκαιρίες για δολιότητα και προβοκάτσιες από την πλευρά του κρατικού μηχανισμού καταστολής. Ιδιαίτερα ζημιογόνος είναι ο διαχωρισμός των στελεχών “που είναι εν γνώσει πραγμάτων” από τους άλλους συντρόφους τους (που μπορεί να διαστρεβλώσει την πολιτική κρίση), και επίσης μειώνει την εμπλοκή των ενεργών μελών της οργάνωσης, αλλά και του δυναμικού της στην κοινωνική βάση, για την επαναστατική διαδικασία. Και αυτό μας φέρνει στο θέμα της στρατηγικής.

Στρατηγικές προκλήσεις

Ο δημοκρατικός τρόπος λειτουργίας φαίνεται ως ο πιο συνεπής προς τον επαναστατικό στρατηγικό προσανατολισμό του κλασικού μαρξισμού. Αυτός ο προσανατολισμός προκρίθηκε δυναμικά από τους Μαρξ και Ένγκελς στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*. Οι πραγματικοί αγώνες των εργαζόμενων μαζών, των εκμεταλλευμένων και των καταπιεσμένων, είναι τα ουσιώδη στοιχεία στον αγώνα για έναν καλύτερο κόσμο, σύμφωνα με τον Μαρξ και τον Ένγκελς. Οι επαναστάτες σοσιαλιστές έχουν σημασία μόνο στο βαθμό που εντάσσουν τις ιδέες τους και τις ενέργειές τους σε αυτούς τους αγώνες. Οι αγώνες σε τόπους εργασίας από εργατικά σωματεία, όπως και για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για αναζωογονητικές μεταρρυθμίσεις μέσα από κοινωνικά κινήματα, πρέπει τελικά να συνδυαστούν με τους αγώνες για την πολιτική εξουσία της εργατικής τάξης –“κερδίζοντας τη μάχη για τη δημοκρατία” μέσα από ένα αναπτυσσόμενο και θριαμβεύον εργατικό κόμμα. Ο επαναστατικός – δημοκρατικός θρίαμβος θα έθετε τις βάσεις για την μετάβαση στον σοσιαλισμό.

Αυτή η στρατηγική προοπτική εμπλουτίστηκε από μετέπειτα επαναστάτες που την υιοθέτησαν όπως:

- η Λούξεμπουργκ με τους στοχασμούς της για την μεταρρύθμιση και την επανάσταση και για την μαζική απεργία·
- ο Λένιν με τη σύλληψη των επαναστατών ως το βήμα των ανθρώπων που μάχονται κατά όλων των μορφών καταπίεσης, καθώς και με τη διατύπωση της ανάγκης για συμμαχία εργατών – χωρικών, και ιδιαίτερα του κεντρικού ρόλου που έχει η πάλη για ριζοσπαστική δημοκρατία στη μάχη για τον σοσιαλισμό·
- ο Τρότσκι με τη διατύπωση της διαρκούς επανάστασης –τονίζοντας τον επαναστατικό διεθνισμό που εμπλέκεται σε όλα όσα συζητούνται εδώ– και με τις εμβασύνσεις του για τα εμπόδια και τους κινδύνους της γραφειοκρατίας·
- ο Γκράμσι με τις σημαντικές συνεισφορές του στην πολιτισμική δυναμική, για τις αλληλένδετες σχέσεις μαζών και πρωτοποριών, και με τη χρήση της έννοιας της ηγεμονίας.

Αυτές, όπως επίσης και συνεισφορές από άλλους μαρξιστές του εικοστού αιώνα, είναι ανεκτίμητα

για όσους ζητούν να αναπτύξουν στρατηγικές προοπτικές –πώς να αναπτύξουν πρακτικούς δρόμους στον αγώνα που θα μας πάει από το “εδώ” του σημερινού καπιταλισμού στο “εκεί” ενός σοσιαλιστικού μέλλοντος.

Η επιτακτική φύση τέτοιων θεωρητικών συνεισφορών ενέχει τους δικούς της κινδύνους.

Θα μπορούσε κανείς να περάσει ολόκληρη τη ζωή του απλά μελετώντας και συζητώντας τέτοια πράγματα, με λίγο χρόνο διαθέσιμο για πραγματικές προσπάθειες να αλλάξει ο κόσμος. Μια εναλλακτική σε έναν τέτοιο παθητικό ατομισμό θα ήταν να σχηματίζονται συλλογικότητες ακτιβιστών που να κυριαρχούνται από αυτό που αποκαλούσε ο θεός μου ο Άντριαν (ένας εργάτης με ταξική συνείδηση) “*οι τύποι με τα σοφά λόγια*”, δηλαδή ηγέτες που καθορίζουν τι να κάνει η οργάνωση. Μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να εμπεριέχει μικρότερη ή μεγαλύτερη περιπλοκή, αλλά έχει αποδειχθεί, με το πέρασμα του χρόνου, ότι είναι προβληματική.

Ο ένας, προφανής, κίνδυνος είναι οι ηγεσίες μηχανιστικά να μεταφέρουν θεωρητικές προοπτικές και εμπειρίες ήδη επεξεργασμένες από το παρελθόν (ένα είδος τυραννίας του παρελθόντος) στη σημερινή πραγματικότητα με τρόπο που δεν έχει καμία λογική, δεδομένων των δραματικά αλλαγμένων συνθηκών.

Ένας άλλος κίνδυνος, ακόμα και ανάμεσα σε εκλεπτισμένους ηγέτες, είναι να συμπεράνουν ότι –ως φύλακες των καταπληκτικών Αληθειών του Μαρξισμού– πρέπει να ελέγχουν τα μέλη, αποτρέποντας παραστρατήσεις από την Αλήθεια. Και τελικά, όλη η ελπίδα για το μέλλον εξαρτάται από εκείνη τη συγκεκριμένη επαναστατική συλλογικότητα (που συλλαμβάνεται είτε ως Το Κόμμα είτε ως Ο Πυρήνας του Μελλοντικού Κόμματος) που οδηγείται από αυτή την Αλήθεια. Αυτό είναι στρατηγικά άγονο, και δεν μας βοηθάει στην πραγματικότητα να πάμε από το “εδώ” στο “εκεί”. Γιατί, αντί για αυτό, η προτεραιότητα μεταφέρεται στη διατήρηση της συγκεκριμένης οργάνωσης, που είναι ο φύλακας της Αλήθειας.

Ακόμα και ανάμεσα σε περισσότερο καταρτισμένους συντρόφους και σε δυναμικές οργανώσεις μπορεί να υπάρχουν προβλήματα. Ο Pierre Rousset πρόσφατα μου θύμισε κάτι που είχε επισημάνει όταν ήταν διευθυντής στο Διεθνές Ινστιτούτο για Έρευνα και Μόρφωση (IIRE) στο Άμστερνταμ, όταν είχα βρεθεί εκεί τη δεκαετία του 1980. Υπάρχει ένα “μοιραίο πρότυπο” σε πολλές επαναστατικές οργανώσεις. Δεν είναι σιδερένιος κανόνας, αλλά τάση που επανέρχεται. Αυτή η τάση μπορεί να εμπεριέχει αρκετά δημιουργικές και οξυδερκείς (αν και ελαττωματικές) προσπάθειες για να χρησιμοποιηθεί η επαναστατική θεωρία για τους σκοπούς της ανάπτυξης μιας γνήσιας επαναστατικής στρατηγικής. Θέλω να περιγράψω εδώ αυτό το “μοιραίο πρότυπο”, γιατί έχει επιπτώσεις στις σχέσεις μεταξύ της επαναστατικής στρατηγικής και της δημοκρατικής οργάνωσης.

Ένας από τους πρωταρχικούς σκοπούς για τους οποίους μελετάμε την επαναστατική θεωρία είναι όχι μόνο για να κατανοήσουμε το παρελθόν και να καταλάβουμε το παρόν, αλλά και για να αναπτύξουμε μια κατανόηση του πώς τα πράγματα είναι πιθανό να εξελιχθούν στο μέλλον –ή, για να χρησιμοποιήσω έναν κοινό όρο, για **προβλέψεις**. Οι πιο εκλεπτυσμένοι θεωρητικοί, που εφαρμόζουν την καλύτερη μαρξιστική κοινωνική επιστήμη, συχνά βασίζουν τους στρατηγικούς τους προσανατολισμούς στην ανάλυση των γενικών κατευθύνσεων και τάσεων του παρόντος, από τις οποίες θα πήγαζαν οι πιθανές εξελίξεις στο προβλέψιμο μέλλον. Υπήρξαν διάφορες εύλογες προβλέψεις που διατυπώθηκαν κατά καιρούς:

- Φαινόταν πιθανό ότι οι καπιταλιστικές και οι σταλινικές ελίτ θα σαρώνονταν σε όλη την Ευρώπη μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.
- Ένας Τρίτος Παγκόσμιος Πόλεμος φαινόταν πιθανός, κατά τα πρώτα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, ανάμεσα στον ιμπεριαλιστικό καπιταλισμό και στα σταλινικά εκφυλισμένα εργατικά κράτη.

- Οι εμπειρίες του τέλους της δεκαετίας του 1950 και των αρχών της δεκαετίας του 1960 υποδείκνυαν ένα κύμα αντάρτικων που θα κορυφώνονταν σε θριαμβευτικούς απελευθερωτικούς αγώνες σε ολόκληρη την ήπειρο της Λατινικής Αμερικής.
- Η δυναμική των κοινωνικών αγώνων και των οικονομικών προβλημάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, από τη δεκαετία του 1960 μέχρι και τη δεκαετία του 1970, έδειχνε μια ριζοσπαστικοποίηση που βάθαινε και που θα κορυφωνόταν σε μια εργατική τάξη με ταξική συνείδηση, η οποία θα έφτανε στο κέντρο της πολιτικής αρένας κατά τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα.

Οι στρατηγικοί προσανατολισμοί που αναπτύχθηκαν και εφαρμόστηκαν στη βάση αυτών των προβλέψεων ήταν καταστροφικές αποτυχίες. Οι κοινωνικές επιστήμες δεν έχουν την ακρίβεια των φυσικών επιστημών, όπως τα μαθηματικά, η χημεία, η αστρονομία, η φυσική. (Ακόμα και σε αυτές τις “ακριβείς επιστήμες” υπάρχουν πολλαπλές μεταβλητές). Η κοινωνική επιστήμη μπορεί να αναγνωρίσει τάσεις του παρελθόντος, σύγχρονες κατασκευές και δυναμικές, και πιθανές εξελίξεις, αλλά δεν μπορεί να συλλάβει όλη την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας. Οι μακρόπνοες προβλέψεις είναι πολύ αδύναμα καλάμια για να σφυρηλατηθούν συνεκτικές στρατηγικές, ακόμα και όταν διατυπώνονται από τους πιο καταρτισμένους “τύπους με τα σοφά λόγια”.

Οι στρατηγικοί προσανατολισμοί είναι αναγκαίοι αν ελικρινά θέλουμε να φτάσουμε από το καπιταλιστικό “εδώ” στο σοσιαλιστικό “εκεί”. Αλλά οι στρατηγικές πρέπει να βασίζονται σε περισσότερα πράγματα από την αφηρημένη θεωρία και αναλύσεις με βάση προβλέψεις που προσφέρουν οι τύποι με τα σοφά λόγια. Οι ιστορικές και πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις έχουν ισχυρή επίπτωση, άλλα με περίπλοκους τρόπους, στον ουσιαστικά και απείρως περίπλοκο ανθρώπινο παράγοντα. Και είναι αυτός ο ανθρώπινος παράγοντας που είναι το κλειδί για τη στρατηγική –οι απίστευτες μεταβλητές και δυνατότητες με τις οποίες οι άνθρωποι, οι μάζες των ανθρώπων, πράγματι σκέφτονται, κάνουν, επιθυμούν και είναι διατεθειμένοι να δοκιμάσουν.

Μια δημοκρατική συλλογική διαδικασία είναι που χρειάζεται στους επαναστάτες ακτιβιστές. Φυσικά και πρέπει να κατανοήσουμε τις γενικές κατευθύνσεις και τάσεις της ιστορίας, του καπιταλισμού, και της εποχής μας. Αυτά έχουν επίπτωση στις λαϊκές αντιλήψεις και διαθέσεις, όπως και στις απορρεόμενες πολιτικές απαντήσεις και στους αγώνες ή στη διάθεση για αγώνα. Είναι η ευαισθησία του πρωτοποριακού στρώματος σε αυτές τις λαϊκές απαντήσεις, χάρη στη σύνδεσή του με τις μάζες των ανθρώπων, που βοηθά να δημιουργούνται αγώνες και να προκρίνονται στρατηγικές που θα είναι λογικές. Μια δημοκρατική διαδικασία εντός επαναστατικών συλλογικοτήτων παρέχει τη βάση για να φτάσουμε από το “εδώ” στο “εκεί”. Οι οργανώσεις μας πρέπει να είναι δομημένες έτσι ώστε να επιτρέψουν σε μια τέτοια επαναστατική-δημοκρατική διαδικασία να ανθίσει.

Εν τούτοις...

Τα **προβλήματα** του πώς να φτάσουμε από εδώ μέχρι εκεί δεν εξαφανίζονται από τις όποιες θεωρητικές διανθίσεις αναδεικνύονται από αυτά που έχω γράψει ως τώρα. Πριν μερικά χρόνια είχα γράψει ότι “ο λενινισμός είναι ατελής” και αυτό σίγουρα αληθεύει τόσο για την επαναστατική οργάνωση όσο και για τη στρατηγική γενικότερα, και μάλιστα με περισσότερους από έναν τρόπο. Αυτά ισχύουν και σήμερα, αλλά παραμένουν το ίδιο ρευστά όσο ρευστές είναι και οι περίπλοκες πραγματικότητες του σήμερα και του αύριο, δίνοντάς μας πολλά που έχουμε να επεξεργαστούμε, πολλά για τα οποία θα πρέπει να δώσουμε μάχες, και πολλά που πρέπει να τα δουλέψουμε.

Θέλω να κλείσω με μερικές πρόσθετες σκέψεις για την στρατηγική.

Ως ζωνρός νεαρός ακτιβιστής τότε, τη δεκαετία του 1970 και του '80, ήμουν υπέρμαχος της δημιουργίας ενός εργατικού κόμματος που να βασίζεται στα εργατικά σωματεία –το οποίο θα έδινε

στην εργατική τάξη τη δική της φωνή, προωθώντας σημαντικά τον ταξικό αγώνα και την ταξική συνείδηση. Μπορούσα να δείχνω τον βόρειο γείτονά μας, τον Καναδά, μια χώρα παρόμοια με τη δική μας, λέγοντας ότι είχε ακριβώς αυτό το οποίο υποστήριζα –με τη μορφή του Νέου Δημοκρατικού Κόμματος (NDP). Και, στην επαρχία του Οντάριο, το 1990, το NDP έκανε μια μαχητική εκλογική καμπάνια, με δυνατά ρεφορμιστικά αιτήματα, υποστηριζόμενο από ισχυρά αριστερά σωματεία που διεξήγαν τις δικές τους μαχητικές καμπάνιες, και ανήρθε στην εξουσία – ακριβώς τη στιγμή που ξεκινούσε η οικονομική ύφεση. Και πήρα ένα μικρό μάθημα.

Όπως φάνηκε, οι ηγέτες του NDP δεν περίμεναν ότι θα ανέλθουν στην εξουσία και δεν είχαν ιδέα τι έπρεπε να κάνουν. Βρέθηκαν μπλεγμένοι σε ένα καπιταλιστικό κράτος, ριζωμένο σε μια καπιταλιστική κοινωνία, και ανταποκρίθηκαν στην κατάσταση, στις νέες κυβερνητικές θέσεις, με το να διαχειρίζονται το καπιταλιστικό κράτος και να εργάζονται για τη σωτηρία της καπιταλιστικής οικονομίας –εφαρμόζοντας μέτρα λιτότητας και αντεργατικές πολιτικές που ήταν αντίθετα απ’ό,τι είχαν υποστηρίξει στην καμπάνια τους (για να μην πούμε για την προδοσία των σοσιαλιστικών αρχών με τις οποίες κάποιοι είχαν διανθίσει τις ομιλίες τους). Αυτό το ελπιδοφόρο μοντέλο που είχα υποδείξει φαινόταν εντελώς αναξιόπιστο.

Πιο πρόσφατα, θριαμβευτικά νέα “πλατιά κόμματα της αριστεράς” (μακράν πιο σημαντικά και ριζοσπαστικά από το NDP) –στη Βραζιλία, για παράδειγμα, και στην Ελλάδα– αποκρυσταλλώθηκαν και κέρδισαν κρίσιμες εκλογές. Και το καθένα με το δικό του τρόπο, για τους δικούς του συγκεκριμένους λόγους και στις δικές του συγκεκριμένες περιστάσεις, κατόπιν ακολούθησαν παρόμοια πορεία. Ο φίλος μου ο John Riddell, σχολιάζοντας ένα προηγούμενο σχέδιο αυτών των “σκέψεων”, εύστοχα παρατήρησε ότι “*ακόμα και όταν η δύναμη των μαζών είναι σε πλήρη κινητοποίηση*”, ο παγκόσμιος καπιταλισμός “*έχει αποδειχθεί ικανός να περιορίζει τη διαδικασία, να την απομονώνει, να την υπονομεύει και να την πνίγει*”. Υπέδειξε την Ελλάδα και την Βενεζουέλα ως παραδείγματα, αλλά φυσικά έχουν υπάρξει -και πολύ πιθανόν θα υπάρξουν- και άλλα. Αυτό καταδεικνύει την αναγκαιότητα του επαναστατικού διεθνισμού –όχι ως αφηρημένο σύνθημα ή ως μια απλή έκκληση για δράσεις αλληλεγγύης, αλλά ως ένα ουσιαστικό στοιχείο στην ανάπτυξη ενός στρατηγικού προσανατολισμού που να είναι ικανός να διασυνδέσει τους επαναστατικούς αγώνες και θριάμβους σε μια σειρά από χώρες.

Είναι καιρός να φτάσω τις σκέψεις μου σε ένα κλείσιμο. Αυτός δεν είναι ο χώρος να καταπιαστώ με την πρόκληση των πρόσφατων εμπειριών που μόλις ανέφερα, κάτι το οποίο θα χρειαζόταν πιο λεπτομερή εμπλοκή απ’ό,τι μπορεί να γίνει σε ένα κλείσιμο. Αλλά είναι ουσιαστικής σημασίας να υπάρξει μια τέτοια κριτική εμπλοκή, να αναλυθούν το τι πήγε στραβά, τι θα μπορούσε να είχε γίνει, και τι πρέπει να γίνει στο μέλλον. Αυτό είναι απαραίτητο για όποιον πράγματι θέλει να βρει δρόμους από το “εδώ” του καπιταλισμού ως μια κοινωνία ελευθερίας και ισότητας.

Μου φαίνεται σαφές, επίσης, ότι αυτό μπορεί να γίνει καλύτερα από σοβαρούς ακτιβιστές με συλλογικό και δημοκρατικό τρόπο, με τις επαναστατικές οργανώσεις να παρέχουν το είδος της συνοχής και συντροφικότητας που χρειάζεται, για να μπορέσουμε να αγωνιστούμε αποτελεσματικά για έναν καλύτερο κόσμο.

Paul Le Blanc

26 Μαρτίου 2019

Μετάφραση στα ελληνικά από τα αγγλικά: ΤΠΤ

Το αγγλικό πρωτότυπο μπορεί να βρεθεί στην ιστοσελίδα:

<http://links.org.au/paul-le-blanc-reflections-coherence-comradeship>